

De zelfstandigheid van de plaatselijke kerk¹⁾. (I.)

Het vraagstuk, aangegeven in bovenstaand onderwerp, is van zoo groote beteekenis, dat, ook al is er reeds veel over geschreven, elke poging, die werkelijk tot verheldering meewerkt, met dankbaarheid behoort te worden begroet.

In de hoop, dat de noodige aanvulling van de artikelen, die ik in Juli en Augustus van den vorigen jaargang in „De Reformatie” schreef, hiertoe nog iets mag bijdragen, wil ik in alle bescheidenheid, zonder in herhaling te vallen, trachten het punt van de zelfstandigheid van de plaatselijke kerk nog scherper in het licht te stellen.

Sedertdien is er over de kerkrechtelijke kwestie, die hieraan vast zit, zeer veel geschreven. Vooral in „De Heraut” is met groote kennis van zaken tegen de eenzijdigheid van het independentisme gewaarschuwd en tot voorzichtigheid gemaand. Deze hooge waardeering mag, evenals aan het werk van den hoofdredacteur, zeker ook worden toegekend aan de artikelen van Dr M. Bouwman over „Engelsche Gereformeerden en Independenten in Nederland voor Drie Eeuwen”. Het moge hem dan vergeven worden, dat hij den regel, dat de een den ander uitnemender heeft te achten dan zichzelf, wel eens uit het oog schijnt te hebben verloren, al blijft het voor ons allen pijnlijk, dat de schrijver zich niet weet te verheffen tot de passende achting voor den persoon en het werk van iemand van den leeftijd en de verdienste van Dr J. van Lonkhuyzen.

De groote verdienstelijkheid van de uiteenzetting van Dr Bouwman voor den strijd der meeningen, is voor mij wel hierin gelegen, dat hij zijn betoog toespitst op het punt in kwestie, waarom het alléén maar gaat, n.l. of, volgens de Schrift, de synoden „hoogere” vergaderingen zijn, die staan boven het ambt in de „ondergeschikte” kerken, en daarin eigenmachtig de ambtsdragers mogen afzetten.

Volgens Dr Bouwman is dit het geval. De onderstreepte woorden zijn ook van hem.

Wie dit met hem niet eens is, is volgens den schrijver van deze artikelen in „De Heraut” niet gereformeerd, maar huldigt het independentistische kerkrecht.

„Het is niet gereformeerd, maar independentistisch kerkrecht, wanneer men aan de meerdere vergadering het recht ontzegt, om haar besluiten inzake de tucht in de particuliere kerk te voltrekken.” („De Heraut” 23 April 1939.)

Hier is dus scherp geformuleerd het punt, dat volgens Dr Bouwman het criterium uitmaakt tusschen gereformeerden en independenten.

Waar dit nu, vooral blijkens de artikelen van Dr Bouwman, het punt is, dat altijd in geding geweest is, en dat ook nu alleen in 't geding is, laat ons dit nu in de discussie ook vasthouden en daarover alléén spreken en niet doen alsof het gezag der meerdere vergaderingen bedreigd wordt of dat het gaat over de beteekenis van Hand. 15, het apostelconvent te Jeruzalem, voor kerkverband en synodegezag. In Hand. 15 gaat het over 'tonderhavige punt niet, en over het gewicht van deze vergadering te Jeruzalem kunnen we het volmaakt eens zijn.

Op dit aangegeven punt nu kunnen, volgens Dr Bouwman, Dr van Lonkhuyzen, prof. Greijdanus en prof. Schilder „niet loochenen, dat zij independentistische tendenzen hebben”. Als historische qualificatie zullen ze dit moeten aanvaarden.²⁾ Hoe men het ook wende of keere, men kan den independentistischen trek in hun kerkrecht niet loochenen. „Maar men erkenne dit dan ook, Wetenschappelijke eerlijkheid gebiedt dit.”

In zulke woorden geeft Dr Bouwman te kennen, dat hij overtuigd is, deze drie mannen schakelt gezet te hebben. Zij kunnen noch heen noch weer.

Maar Dr Bouwman moge bedenken, dat er, volgens de onderscheiding, die hij maakt, vóór hem in onze Gereformeerde Kerken geen gereformeerden waren, maar louter independenten. Dat vooral de Doleantie een independentistische beweging was, en dat Dr A. Kuyper en Dr F. L. Rutgers geen gereformeerden, maar independenten waren. Dat wij ook na hen in independentistischen geest zijn onderwezen. De procedure-Netelenbos vóór twintig jaar, getuigt hier nog ten sterkste van.

De drie genoemde geleerden staan dus niet alleen, en Dr Bouwman moet zich niet verwonderen, dat hij hun radicalen omzwaa niet gemakkelijk bewerkstelligen kan. Dit temeer, waar uit zijn eigen betoog blijkt, dat dit bepaalde punt ook in de dagen van Voetius reeds het punt in kwestie was, en dat ook in de 17de eeuw aan de vastheid van lijn in dezen veel ontbrak.

En ook al zou dit laatste niet het geval zijn, dan nog dient men bij het stellen van den elsch tot aansluiting aan de lijn der Gereformeerde Kerken van vóór drie eeuwen, te bedenken, dat achter de Gereformeerde Kerken van thans in de lijn der hiërarchie de afschrikwekkende deformatie der Kerken tot Hervormde Kerk ligt, benevens de Afscheiding en de Doleantie en de beproefde voorlichting door mannen, die naast de coryfeeën der 17de eeuw genoemd mogen worden.

Ook mag niet uit het oog verloren worden, dat de strijd der meeningen, die heden onder ons gevoerd wordt, niet ontstaan is, doordat de z.g. independenten een aanslag hebben gesmeed op het gezag der synoden, maar door de toepassing en verheerlijking van beginselen, die wij vóór de verwording der Kerken wel in werking hebben gezien, maar die na haar bevrijding daarvan voor ons werkelijk geheel nieuw waren.

Aan het slot van zijn schrijven verzoekt Dr Bouwman dan nog, dat uit de H. Schrift worde aangetoond,

¹⁾ Al is niet elke waardeering van schrijver ook die der redactie, toeneemt zij gaarne dit artikel op. — Red.

dat de schriftuurlijke basis van de stelling, dat de synoden hogere vergaderingen zijn, die eigenmachtig in de aan haar ondergeschikte Kerken de ambtsdragers mogen afzetten, niet te handhaven is.

Hij voegt daaraan toe, dat degenen, die het met hem niet eens zijn, na dit gedaan te hebben, hun bezwaren hebben in te dienen tegen de bestaande kerkenordering, o.a. tegen art. 31 en vooral ook art. 36, om nu van art. 79 maar te zwijgen. Om het gewicht van deze consequentie uit te drukken, heeft Dr Bouwman deze laatste woorden onderstreept.

Hij houde mij evenwel ten goede, wanneer ik meen te moeten zeggen, dat ik van deze consequentie in 't geheel niets versta. Ik begrijp niet, waarom genoemde broeders, na hetgeen door hen gepubliceerd is, met een bezwaarschrift tegen de aangewezen artikelen der K.O. zouden moeten komen. Kuyper en Rutgers hebben dit toch ook nooit gedaan, en de Doleantie, die de daadwerkelijke ontkennning der hogere machten was, heeft zich, voorzover ik weet, nooit bekend gevoeld door genoemde artikelen der kerkenorde, die eenvoudig voortvloeden uit het „gemeen accoord” en daarmee in overeenstemming zijn.

Misschien kan dit voor Dr Bouwman e.s. een geruststellende aanwijzing zijn, dat de door hem als independentistisch gequalificeerde broeders, voor het gezag der synoden minder gevaarlijk zijn, dan hij ducht.

In elk geval is 't een aansporing om nuchter te blijven, en de dingen niet op te schreeven. Dit laatste wekt altijd den indruk van opzettelijk misverstand en brengt het gevaar mee, dat men elgen stelling ad absurdum voert.

Tenslotte mag van degenen, die van hun opponenten voortdurend vragen, dat de schriftuurlijke basis zal aangegeven worden, ook verwachten, dat ze zich hunner zijds ter weerlegging ook van schriftuurlijke argumenten bedienen, en zich richten op het punt in kwestie. Axel.

POST.

De Groote Catechismus van Zacharias Ursinus.

(XXXVL)

306. Op welke wijze zegt de Heere, dat het brood Zijn lichaam is, en de wijn Zijn bloed?

Op de wijze, waarop een teeken den naam draagt van de zaak, wier overdracht daardoor uitgebeeld en bevestigd wordt. Want aldus wordt een kroon of scepter in de plaats van een koninkrijk genomen; zóó wordt de besnijdenis genoemd het verbond tusschen God en Abraham; zóó heet het lam en 't slachten en eten ervan het Pascha, dat is de voorbijgang des Heeren; zóó heeten de Levitische offeranden de verzoening der zonden; zóó wordt de Doop het had der wedergeboorte genoemd; in 't algemeen, zóó draagt het Sacrament den naam van de zaak, die daardoor van God wordt beteekend en bevestigd.

307. Wat bedoelt de Schrift met deze manier van spreken?

Dat deze zichtbare en lichamelijke dingen zoowel teekenen als getuigenissen (of: bewijsstukken)¹⁾ zijn van Gods onzichtbare en geestelijke gaven.

308. Wat is dus de zin van de woorden van Christus, wanneer Hij zegt, dat het brood Zijn lichaam en de wijn Zijn bloed is?

Dat dit gebroken brood, door ons gegeten, en deze wijn, door ons gedronken, voor de geloovenden een teeken en getuigenis is, dat het lichaam en bloed van Christus voor ons is overgegeven en vergoten, en ons door het geloof meegedeeld wordt, even zeker als wij het brood en den wijn met den mond des lichaams gebruiken.

309. Waar wordt deze verklaring in de Schrift overgeleverd?

Paulus levert haar over. 1 Cor. 10. Want nadat hij gezegd heeft, dat het brood de gemeenschap van het lichaam van Christus is, voegt hij er deze reden aan toe: Omdat de geloovigen, die ééns broods deelachtig zijn, één lichaam uitmaken. Ook Christus Zelf leert haar, wanneer Hij den drinkbeker het Nieuwe Testament in Zijn bloed noemt, dat is de vergeving der zonden, en de schenking van de gerechtigheid en het eeuwige leven, wegens Zijn vergoten bloed. Dit toch in een anderen zin te verstaan dan dat de drinkbeker een teeken en getuigenis van dit Testament is, laat het Christelijk geloof niet toe.

310. Waarom heeft de Heere toch zoo gesproken?

Ten eerste, om daarmee te leeren, wat deze zichtbare teekenen uitbeelden.

Ten tweede, om ons in te scherpen, dat den geloovenden éven zeker de gemeenschap aan Zijn lichaam en bloed ten deel valt, als zij waarnemen, dat zij de uiterlijke teekenen gebruiken.

H.

G. B.

¹⁾ et signa et testimonia.

LITERATUUR EN KUNST

Twee romans uit de Cultuur-Serie.

„Er voert geen weg buitenom”, door Maxence van der Meersch. — Zuid-Holl. Uitgevers-Mij., Den Haag.

„De populieren fluisteren”, door Lode van der Schelde.

Een boek uit de Cultuur-serie is het waard, dat men in een bespreking bijzondere aandacht wijdt aan de uitvoering. Wat zijn deze uitgaven prachtig! De houtsneden van Anton Pieck — en het zijn er tientallen — verleenen het boek een bijzondere distinctie. Men kan, wat het uiterlijk betreft, be-

grijpen dat de uitgevers de leus aanheffen: „Een boek uit de Cultuurserie is een geschenk voor het leven”.

Jammer is het daarom, dat innerlijk en uiterlijk niet op hetzelfde peil staan. Niet alsof „Er voert geen weg buitenom” geen leeswaardig boek zou zijn. Maar het rechtvaardigt toch niet den grooten ophef, waarmee het aangekondigd wordt.

Karliën, de jonge Vlaamsche vrouw, loopt weg van den bruten woesteling Gomar, met wien ze getrouwd is. Ze vindt een toevlucht bij haar oom en tante. Voor oom Domitiaan heeft ze als kind al een groote vereering gehad, een vereering die langzamerhand overgaat in liefde. Tenslotte wordt er uit hun verhouding een kind geboren. Domitiaan wordt gedood door Karliën's man, en Karliën trekt weg met haar kind. De tante, Wilfrida, die den doode hartstochtelijk heeft liefgehad, brengt na een zwaren strijd het offer. Ze neemt Karliën met het kind bij zich.

Maxence van der Meersch schrijft goed. Hij gaat zich niet te buiten aan realistische tooneelen, al zou men dat na de inhoudsweergave misschien verwachten. Het boek leest aangenaam. En toch, als geheel laat het niet dien diepen indruk achter, dien men na lezing van het eerste gedeelte verwacht. Zoolang Karliën en Gomar de hoofdrollen spelen, is Van der Meersch in zijn kracht. Hoe spannend en fel van kleur is bijvoorbeeld het hanengevecht beschreven, dat op den zolder van Gomar's herberg plaats heeft! Dit behoort tot de beste stukken van het boek, evenals de beschrijving van Gomar's mislukten smokkeltocht en van zijn dood. De dronken woestenaar, in zijn ongebreidelde kracht, is alle douanen te slim af. Tenslotte wordt hij toch gepakt. Maar niet voordat hij de douanen tot het uiterste heeft getart door een heelen nacht lang tot aan zijn middel in het ijskoude water van de Lije te blijven staan, met zijn pak smokkelwaar, dat hem op dit neutrale gebied niet ontnomen mag worden!

Wanneer echter Domitiaan en Wilfrida op den voorgrond komen, schiet de schrijver tekort. Hij slaagt er niet in, om deze figuren levend voor ons te maken. Oom Domitiaan, de schrijver en dichter, doet ons al heel erg als „maakwerk” aan. De schrijver put zich uit om ons van de grootheid van deze figuur te overtuigen, maar de Domitiaan dien we te zien krijgen is vaak theatraal en zelfingenomen. In hun verhouding tot elkaar zijn Domitiaan en Wilfrida wel heeltemaal verliteratuur. We zien ze niet als wezens van vleesch en bloed, zooals we Gomar en Karliën zien. En dat geeft het boek iets onevenwichtigs. Want tenslotte moest het zwaartepunt toch liggen in de figuur van Wilfrida, die uiteindelijk het offer brengt. Anders is de titel niet te verklaren. En daar ligt het zwaartepunt niet. Ondanks de zeer goede natuurbeschrijvingen geeft het boek daardoor niet, wat we er aanvankelijk van verwachten.

Tot nog toe hebben de uitgevers van de Cultuur-serie alleen maar vertaalde boeken aan de markt gebracht. Verscheidene „Schlagers” waren daarbij, we herinneren alleen maar aan de trilogie van Gulbransen en die van Margaret Mitchell! Ze brengen nu echter voor de eerste maal ook een oorspronkelijke, Nederlandsche roman, en nog wel een debut. Het is „De populieren fluisteren”, door Lode van der Schelde.

Dit boek is, zoo mogelijk, nog mooier van uitvoering dan het eerstgenoemde. De band is van een nieuw materiaal, synthetisch perkament. Anton Pieck verzorgde weer de illustraties. De pagina's zijn rood omlijnd, en iedere beginletter van een hoofdstuk is op origineele wijze verwerkt in een kleine houtsnede. De uitgave is werkelijk een lust voor de oogen, iets zeldzaams.

De ondertitel luidt: „roman uit het leven der vlasboeren”. Wie de trilogie van Johan Fabricius las: „Komedianten trokken voorbij” en de daarop volgende deelen, zal zich verbazen over het feit dat twee romans zóó eenzelfde gegeven kunnen behandelen. Het gaat hier, evenals in de trilogie van Fabricius, om een kind dat geboren wordt uit de verhouding van een Roomsche geestelijke en een dorpsmeisje. Althans, de schrijver wekt vermoedens in ons dat Pol het kind is van pastoor Sander, en niet van den arbeider waarmee Monica trouwt. Beide auteurs beschrijven het onstuimige, op ondergang uitlopende leven dat in dienst staat van de misdaad. In het slot is weer merkwaardige overeenkomst. Komt Benedetto (Fabricius' hoofdfiguur) tenslotte tot zijn laatste misdrijf, lijfroof, in „De populieren fluisteren” is Pol's laatste daad eveneens lijfroof. Beiden bestelen hun gewezen wel-doenster voor deze begraven wordt.

Dit boek speelt in Vlaanderen. En evenals men bij de beoordeeling van Fabricius' trilogie rekening moest houden met de locale kleur, moet men het ook bij dit boek van Lode van der Schelde. De mentaliteit van het Noorden en die van het Zuiden zijn zoo geheel verschillend. De kerk en het stammeel staan broederlijk naast elkaar, letterlijk en figuurlijk, en Menheer Pastoor pakt evengoed een pinteken als de anderen. Héél goed is de tekening van Sander, den levenslustigen pastoor die over zijn parochie heerscht als een koning. Trouwens, dit boek geeft meer goede figuren. Monica, het on-

getemde dorpskind, dat na Pol's geboorte heelmaal opgaat in de zorg voor haar zoon; de oude, statige Abdis, Dame Marie-Madeleine, en nog zoveel anderen. Bruisend van leven zijn ze, in hartstochtelijke vitaliteit leeft heel deze kleine gemeenschap van dorpsmensen zijn lusten uit.

En dit beantwoordt meteen de vraag in hoever we dit boek kunnen waardeeren. Ondanks alle voortreffelijke milieu-schildering en prachtige karakterteekening is „De populieren fluisteren” voor ons onaantvaardbaar. Deze mensen, die trouw ter misse gaan en in de schaduw der kerk leven, houden er zedelijke begrippen op na, waar we als Christenen vierkant tegenover staan. De Christus, Wiens beeld aan alle stammeekens hangt, is niet meer dan een symbool. En dat symbool wordt dan nog vaak zóó gebruikt dat het ons als profaan aandoet. Dit laatste maakt dat bij de beoordeling van „De populieren fluisteren” onze bezwaren nog groter zijn dan bij die van „Er voert geen weg buitenom”. Bij het laatst-besproken boek valt de afwijzing ons zwaarder, omdat het ontegenzeggelijk literair veel hooger staat. Maar als we bij de al of niet waardeering van den z.g. „modern roman” niet principieel blijven, wat voor nut heeft deze rubriek dan tenslotte?

M. GR. GILHUIS—SMITSKAMP.

UIT HET POLITIEKE EN SOCIALE LEVEN

De Kerk „buiten de volksgemeenschap”.

Het is niet wel mogelijk Brachmann in zijn verdediging van Rosenberg op den voet te volgen; we moeten ons tot enkele gedeelten van zijn betoog beperken. Nogmaals zij erop gewezen, dat de brochure van dezen ex-theoloog: „Alfred Rosenberg und seine Gegner”, tot de belangrijkste geschriften behoort, die zich met den Duitschen kerkelijken strijd bezighouden. De brochure van Brachmann geeft de meening der machthebbers duidelijk weer. De besluiten, welke den laatsten tijd genomen zijn, de toenemende invloed der z.g. Thüringer richting (in het vorige artikel werd een uittaling van een der prominente vertegenwoordigers dezer richting weergegeven), wijzen er op, dat de druk op de kerk toeneemt, teneinde haar te bewegen haar oude grondslagen te verlaten. Van vrijheid is geen sprake meer; haar belijdenis „moet veranderen” in den zin zooals Rosenberg en de zijnen dat wenschen. Het geschrift van Brachmann is als het ware het programma, dat in dezen tijd tot uitvoering wordt gebracht.

Hoe hij zich de positie en taak der Kerk denkt, blijkt uit de beantwoording van een verwijt, dat Evangelische predikanten tot Rosenberg gericht hebben. Rosenberg, zeiden zij, belast de volksgemeenschap met een heftigen geloofsstrijd en hij bedreigt daardoor die gemeenschap. Wordt dit verwijt aanvaard? Natuurlijk niet! Brachmann is verontwaardigd. „Wanneer”, schrijft hij, „iemand er aanspraak op mag maken, een groot gedeelte van zijn leven slechts aan die ééne taak: het scheppen van een innerlijk gegronde volksgemeenschap te hebben gewijd, dan is dat wel Alfred Rosenberg. Dat zij niet bereikt kan worden zonder dat het individu offers, ook geestelijke offers, brengen moet, daarop heeft Rosenberg herhaaldelijk gewezen. Dat behooren de ambtelijk aangestelde zielverzorgers toch eigenlijk te begrijpen. In plaats daarvan hebben zij gemeend het zwaarste verwijt te moeten uiten, dat tegenwoordig onder ons bestaat: Rosenberg zou de volksgemeenschap bedreigen. We kunnen thans rustig en zakelijk vaststellen: de leiders van het kerkelijk Protestantisme (zij namelijk, die de verklaring van Kassel ondertekenden) hebben voor den strijd om een innerlijk gegronde volksgemeenschap die werkelijke historische betekenis heeft, afgedaan, nadat zij zelf met duidelijke woorden hebben bevestigd, dat hun het wezen der Duitsche volksgemeenschap en de grondslagen harer wording, verborgen zijn gebleven. Hun rangorde der waarden is inderdaad een zoo geheel andersoortige dan die van het volksche Duitschland, dat een openlijke voortzetting van het „gesprek” met deze lieden, tot een belasting en bedreiging der volksgemeenschap zou leiden.

Het is gewenscht een oogenblik bij deze woorden „stil te staan”. De begeerte om de belijdende kerk buiten de volksgemeenschap te stellen, wordt in het machtige rijk hoe langer hoe sterker. Zij uit zich niet alleen in den wil de Duitsche jeugd aan de kerkelijke opvoeding te onttrekken, zij stelt ook eischen aan de verkondiging in de kerken. Van daar de tegenwoordig krachtig gestelde vordering den Bijbel in Duitschen zin te „herzien”, de psalmen te verwijderen, de belijdenis geheel te „reformeeren”. En dat alles onder de leus, dat het „Joodsche element” verwijderd moet worden. Het recept is heel eenvoudig: elk woord, dat aan de leiders niet bevalt, is Joodsch en daarom verderfelijk. Zelfs woorden als „Bethesda” en „Bethel”, die de belijder niet anders dan met ontroering leest, zijn, zooals pas nog werd betoogd, een gruwel.

En de redeneering is (men zie het stuk van Dr Brachmann) heel simpel. Wanneer de geloovige klaagt, dat de aanval op zijn belijdenis in strijd komt met de beloften en hem daarom tot heilig verzet dwingt, staan de machthebbers met hun antwoord gereed. Niet de aanvallers zijn schuldig, maar zij, die het wagen zich te verdedigen. Zij „zijn immers niet bereid tot het brengen van eenvoudige offers”, zij „missen het juiste inzicht in het groote geschiedkundig gebeuren”, zij „meen, dat zelfs hun kleine, benepen „heilige huisjes” op de bescherming van den staat mogen rekenen”. Welk een vergissing! Die „huisjes” beschermen? Goed, maar dan de bewoners erin en de deur dicht!

Brachmann laat zijn lezers niet in het onzekere. Het voornaamste vraagstuk is, zegt hij, dat van de erfzonde en erfschuld. Dat is het ook, maar om een andere reden dan hij meent. Van zonde wil de rassische levensbeschouwing niets weten. Sterker nog, wie de leer van de erfzonde verdedigt, saboteert, zegt Brachmann, bewust het rassische denken en geloof.

Alfred Rosenberg heeft verklaard, luidt het, dat het Duitsche volk niet „erfzondig”, maar „erfadelijk” is. En daarmee is „het beslissende woord gesproken”.

Maar, zoo antwoorden mensen als Hans Lilje en Küneth, menschen die voor de belijdenis opkomen, ook Luther heeft de leer van de erfzonde verkondigd. Hoe kan dan iemand, die (zooals Rosenberg) zich op Luther beroept, hem zelfs als den grooten Duitschen profeet voorstellen, dat stuk van „Luther's leer” — het Bijbelsche fundament zijner verkondiging — verwerpen?

Hoort nu wat Brachmann op deze vraag antwoordt. Zijn redeneering is weer zeer karakteristiek voor de wereldbeschouwing, welke hij voorstaat.

„Luther”, zoo luidt het, „kondigde o.a. de Roomsche priesterkerk den strijd op leven en dood aan, nadat hij ook haar onder de „wet der zonde” had geplaatst. Binnen het raam der voor 400 jaren gegeven mogelijkheden, was dat inderdaad een revolutionair werk van de grootste draagwijdte. Het Duitsche volk moet kennis nemen van de reusachtige tragiek, dat eens een oer-Duitsche man met een aan het Oosten ontleend wapen, omdat hem in de kerk geen ander ter beschikking stond, het spook eener vreemde wereld verdreef. Dat Luther dit wapen gebruikte, dat is het wat ons in hem treft. Ook daar, waar Luther de leer der erfzonde belijdt, is en blijft hij de man van het Germaansche protest, dat is van het Duitsche karakter. Daarover heeft niemand van Rosenberg's tegenstanders nog nagedacht. Hoe ontzettend kenmerkend is dat toch!”

„Trekken wij dus de conclusie, dat het in onze geschiedenis, ook voor vierhonderd jaar in Luther's dagen, in haar diepste wezen niet op de leer der erfzonde, maar op den man aankwam, die haar gebruikte, en op de wijze, waarop hij het deed. Dat betekent echter: nog nooit hebben in Duitschland leerstellingen, maar altijd heeft het Duitsche wezen beslist, dus dat wat erfadel is. Slechts één enkele maal was het in onze geschiedenis mogelijk, erfzonde en erfadel samen te noemen, juist voor 400 jaar, toen Luther in een waarlijk zeer bijzonder historisch uur, dat zoo nooit wederkeert, het woord nam. Wie dit nu wil generaliseeren, zou daarmee het Duitsche volk rijk maken voor een onverdraaglijk minderwaardigheidsgevoel. In den onuitsprekelyk moeilijken strijd om het bestaan, die ons nu eenmaal opgelegd is — hij behoort tot het wezen der Duitsche geschiedenis — kunnen wij ons niet met eenige zondentheorie inlaten, die slechts verlamdend werkt, veeleer moeten wij met de noodzaak ons door lot en bestemming opgedrongen, het Duitsche volk een buitengewoon sterk vertrouwen in al zijn krachten schenken. Want slechts zoo zijn wij in staat ons te handhaven. Wij betreuren dat heelmaal niet. Het gaat om strijd en kracht en niet om eeuwige zaligheid en zonde. Wij zeggen nog eens met nadruk, dat onze Duitsche opvatting van het bestaan niets met de Oostersche, die o.m. in den Bijbel tot uiting is gebracht wordt, gemeen heeft. De strijd is het centrum van ons bestaan, zooals bij Luther. Deze opvatting en de Oostersche van volkomen oerloestand, erfzonde en verlossing, sluiten elkaar uit. Met andere woorden: ook en juist als religieus begrip heeft de leer der erfzonde geen plaats in onze wereld- en geschiedenisbeschouwing”.

Tot zoover Brachmann.

Hier openbaart zich de nuttigheidsmoraal in al haar verschrikking. Zulk een moraal laat zelfs het karakter der groote reformatoren niet onaangestast. Wanneer zij, zooals Luther, een plaats in de rijen der helden van de historie krijgen, ondergaan zij blijkbaar eerst een verandering, die hun wezen geheel misvormt, hen van alle karakter berooft.

De tijden zijn er niet naar zulke handelingen met een enkel veroordeelend woord af te doen. Een belangrijk deel der wereld leeft uit de beginselen, waarop die handelingen gebaseerd zijn; het tracht „historie te maken”, een „levensruimte” te bezetten; het komt met de pretentie een eeuwig rijk des vredes te stichten.

„De strijd is de vader aller dingen”, luidt zijn leuze. En in den strijd is volgens hem elk wapen „geoorloofd”. Tusschen den strijder nu en het wapen bestaat een eigenaardige relatie. Hij gebruikt het wapen, wanneer en zolang het hem nuttig is. Hij kan het op ieder oogenblik wegwerpen, wanneer en omdat het „nuteloos wordt”.

Zóó gaat de nationaal-socialist met bepaalde leerstukken om. Zij zijn voor hem geen uitdrukking van geboden, waaraan hij zich onderwerpen moet; hij staat boven de wet.

Luther wordt in die beschouwingen tot een handig opportunist; bewonderd omdat hij op zoo buitengewoon verdienstelijke wijze, dat „vreemde wapen” der erfzonde gebruikte. Meent niet, luidt het, dat eenig andere band, dan „die der momentele doeltreffendheid”, Luther met dat werktuig verbond. O neen, als Duitsch man, haatte Luther ongetwijfeld dit stuk; het was hem vreemd. Maar hij wist er zich van te bedienen. Zooals de soldaat gifgas gebruikt. Het diende hem „om de gansche hiërarchie van orden, wereldpriesters, met zijn hogere en lagere geestelijkheid, met zijn talrijke wijdingen en sacramenten, met dit gansche menschenlijke middelaarsstelsel in religieuze zaken, in duizend stukken te houwelen”. En de fout van de Duitsche kerk is geweest, dat zij dit wapen niet aanstonds weggeworpen heeft, nadat het zijn taak volbracht had. Nu zal de „nieuwe, eigenlijk oeroude leer” dit opruimingswerk volbrengen.

Er bestaat slechts één woord voor zulk een beschouwing. Laten we het liever hier niet noemen. Brachmann noemt echter die (gelukkig fictieve) houding van Luther uiting van het „Germaansche karakter”.

A.

B. t. B.

VAKWETENSCHAP EN PRAKTIJK

Enkele opmerkingen in zake de Duitsche wet op de sterilisatie.

De Redactie heeft ons verzocht aan de bespreking van „Das Gesetz zur Verhütung erbkranken Nachwuchses”¹⁾ door den heer L. D. in „De Reformatie” van 1 Juli 1938 enkele opmerkingen van speciaal medischen aard toe te voegen. De doorlezing van dit geschrift gaf ons de navolgende opmerkingen in de pen.

Om het doel der wet te bereiken heeft men ingesteld den plicht tot aangifte van alle onder de wet vallende ziektegevallen. Deze plicht berust in de eerste plaats op iederen in Duitschland practiseerenden arts; verder op allen, die zich belasten met de genezing en onderzoek van of raadgeving aan zieken. Hoever dit laatste gaat blijkt duidelijk uit den aangehaalden Commentaar van Güt-Rudin-Rutke (blz. 30). Als beroepsgroepen, op wie, behalve de geneesheeren, de plicht tot aangifte rust, noemt deze commentaar: tandartsen, dentisten, verpleegsters, masseurs, masseuses, vroedvrouwen en — excusez du peu — kwakzalvers! De omstandigheid, dat op personen, die weinig of niets geleerd hebben van de ziekten, waarover het gaat²⁾, niettemin de plicht van aangifte berust, zou in hooge mate belachelijk zijn, indien de zaak zelve niet zoo ernstig ware. Het feit, dat men den aangifteplicht ook aan kwakzalvers heeft opgelegd, geeft blijk van een mentaliteit, die naar wij vermoeden geen enkel redelijk denkend mensch kan begrijpen of waardeeren.

Behalve op artsen en bovengenoemde beroepsgroepen berust de aangifteplicht verder op directeurs van ziekenhuizen, verpleegsterinrichtingen, sanatoria, gestichten, gevangenis en d. d. Dat onder deze directeurs zich verschillende niet-medici bevinden, is blijkbaar geen bezwaar. Duidelijk wordt dit geïllustreerd door de uittalingen van Rutke over den plicht van den directeur eener stichting tot aangifte van verpleegden. Op de „31. Tagung der Orthopädischen Gesellschaft” in Aug. 1936 gehouden liet hij zich over deze materie als volgt uit: „Wat betreft de aangifte bevindt de directeur eener stichting zich in dezelfde positie als de arts in de vrije praktijk. Hij is dus ook bij verdachte gevallen tot aangifte verplicht... Ook de theoloog en de leeraar is als leider van een inrichting er ten volle verantwoordelijk voor, dat in zijn inrichting aan den plicht tot aangifte volledig voldaan wordt. Hij kan er zich niet achen

1) Eine Handreichung für die Schulung der in den evangelischen Anstalten und in der Wohlfahrtspflege wirkenden Kräfte. (Dr H. Harmsen.) Berlin-Dahlem, 1937.

2) Angeboren zwakzinnigheid, puberteitszwakzinnigheid, circulaire krankzinnigheid, epilepsie, St Vitusdans, erfelijke blindheid, erfelijke doofheid en erfelijke zware lichamelijke misvorming.

verschillen over geen gene, die de nalatigheid, boete opgel

Een twee maken, is v. tijd de me. wikkelden. de psyche v. kunnen lij. praktisch ge. krijgen. Het. wen op de. niet kunnen. niet meer. sommige. geven, voor. tische, resp. poneerde in. denkbeeldig. Keszler van. 148 in het. oord aanwe. 20 jaar, die. king kwam. stomp op; er werkelijk. bestaande is. te raken; goed te be. Vermeide. deeling van. seerde gees. zin van on. den. Bij an. standen aan. deze gevallen. predikant. zes” te doe. Opfer dem. dingt notwe. hierbij aan. phrasen slo. vinden.

Ten slotte een belang. wet, neerge. Gesetzes zu. vom 26. Ju. abortus ge. de sterilisat. zij het on. vrouw, ha. maanden is. schap ge. gezondheid. meermalen. consequent. halve reeds. Uit deze. op welk be. sterilisatie. geacht. Das. mooi ze oo. in sommige. contrabande. en geen di. mogen relig. offer worde. lichaam, wi. hart gaat. zelfs een ri. d).

3) Dr A. 89. Kampen. 4) Geiteere. praktijk. Stud. 5) Volledig. sche kanton. op 17 Nov. 15. gesteld, volge. ken op eugen. 6) Dr H. E. pen, 1928.

Dr W. A. v. De „Star. ca. die, uit. Amerika, s. rende C. zonderlijke. gezonden r. karakter. genomen. naar aanle. in Amerika. mogelijke. We hebt. rede gelez. blad gelez. wat we re. verbazing. ontwikkeld. uiteen te g.

Dr W. A. v. De „Star. ca. die, uit. Amerika, s. rende C. zonderlijke. gezonden r. karakter. genomen. naar aanle. in Amerika. mogelijke. We hebt. rede gelez. blad gelez. wat we re. verbazing. ontwikkeld. uiteen te g.

Dr W. A. v. De „Star. ca. die, uit. Amerika, s. rende C. zonderlijke. gezonden r. karakter. genomen. naar aanle. in Amerika. mogelijke. We hebt. rede gelez. blad gelez. wat we re. verbazing. ontwikkeld. uiteen te g.

Dr W. A. v. De „Star. ca. die, uit. Amerika, s. rende C. zonderlijke. gezonden r. karakter. genomen. naar aanle. in Amerika. mogelijke. We hebt. rede gelez. blad gelez. wat we re. verbazing. ontwikkeld. uiteen te g.

Dr W. A. v. De „Star. ca. die, uit. Amerika, s. rende C. zonderlijke. gezonden r. karakter. genomen. naar aanle. in Amerika. mogelijke. We hebt. rede gelez. blad gelez. wat we re. verbazing. ontwikkeld. uiteen te g.